

Friss Cipó-történetek

Az öreg molnár

Ha hideg van, söpör a szél, és lassan mindent ellep a hó, mindig eszembe jut egy bizonyos, hajdanvolt tél. Kemény idők jártak akkor hármunkra. A Napnak semmi melege nem volt, és a mély hó alól legfeljebb néhány sovány gyökeret lehetett kikaparni. Szerencsére az erdőszéli öreg molnár — régi jó emberünk — gyakran tett ki nekünk mérgezett süteményt, mi meg cserébe néha felöntöttünk a garatra. A kékre váltó téli estéken aztán a malom meleg fényű ablakainak hívására utat tapostunk a hóba, egészen a dermedt patakig, és bekopogtunk az öreghez. Remek meleget árasztott a pattogó kemence, és amíg a víz felforrt, az öreg molnár hosszú meséket mondott a csalfa pintyposzátáról meg a hegyen túl járó nagy-fekete-háromevezős kutyáról. A mese után forró almás pitét ettünk, teát kortyolgattunk, vonósnégyeseket játszottunk. Végül aztán az öreg pipára gyújtott, mi pedig a malom neszei mellett elszenderedtünk.

Ilyen meghitten, ártatlan jóhiszeműségben teltek az esték. Mit sem sejtettünk abban az időben. Honnan tudhattuk volna, hogy az öreg molnár ugyanaz az öreg molnár? Hogy ez a malom nem más, mint az a malom? Még az almás pitét is simán megettük, gyanakodás nélkül. A tea mintha csak igazi tea lett volna, a pipafüstről nem is beszélve. Hát nem úgy szóltak a vonósnégyesek, ahogy kellett? Tudhattuk mi talán, hogy a befagyott patak csakugyan befagyott? Ki gondolta volna, hogy a mély hó, a kékre váltó esték, a hegy mögött járó nagy fekete kutya mind igaziak? De hát így van ez, amíg az igazság véletlenül ki nem derül, nem lehet tudni, hányadikán állunk.

Ma már, hogy minden tisztázódott, és az események leülepedtek bennünk, tudom, hogy valójában azokon a kékes téli estéken a malombéli öreg molnár hosszú meséket mondott, aztán forró almás pitét ettünk, teát kortyolgattunk, vonósnégyeseket játszottunk.

A terepszínű öregasszony

Az utolsó métereken beleerősítve, nagy lendülettel fordultam be a sarkon. Az összpontosítástól nem láttam messzebbre, éppen csak a lábam elé figyeltem, így készületlenül ért, hogy belerohantam valamibe. Karom, vállam félig puha testbe szaladt, előrehajtott homlokom keményen ütközött. Az idegen test pillanatnyi ellenállással, impulzusom nagy részét átvéve hátralökődött. Még akkor sem észleltem, mibe rohantam, mikor áthotladoztam a lábam elé esett akadályon. Megálltam, és fújva párat észrevettem, hogy egy terepszínű öregasszonyról van szó. Különösebben nem ártott meg neki az esés; miután feltápáskodott, alig sántított. Az igaz, hogy az orrából folyó vér előnytelenné tette arcát, és izsamossá kötényét. Fejcsóválva továbbindultam — alig párszáz méterem volt hátra —, de aztán a kíváncsiság megállásra készítetett.

Az öregasszony, kötényét az arcára szorítva, kibotorkált a rétre, ahol Márta éppen az új hajítófáját próbálgatta. Sustorogva szállt a hajítófa a zöld füvek és a sárga csetymegek felett; amikor a szellő alájakapott, felcsavarodott a magasba, és a bárányfelhős ég alatt különös sólyommadárként suhant tova. Az anyóka észlelhetett valamit, mert félrekapta a fejét, így a repülő fa nem kapta telibe fájós, vérző orrát — inkább csak rézsútosan nyeste meg —, viszont súlypontja a szájba csapódott. Mint ahogy szétfreccsen a sok vízcsepp a tócsából, ha kő csapódik bele, úgy repültek szanaszét a fogak (igaziak voltak), röppályájukon vissza-visszacsillant a napfény. Felbukott az öregasszony, de bámulatos módon kiszártatva ismét megpróbált felkelni. Teljesen ugyan nem sikerült neki, de annyira összeszedte magát, hogy a rét közepén álló évszázados tölgy alá vonszolódjon. Itt aztán, ereje elhagyván, hanyatt fekve pihegett.

Cipó akkoriban éppen a fa tetején tanyázott, és kedvenc gerendadobálós játékát űzte. Combvastagságú, hosszú gerendákat potytyantgatott le a fáról, és figyelte, hogyan szelik át a lombzatot, és a földbe csapódva végül merre dőlnek. Néhány gerenda vészesen közel csapódott be az öregasszonyhoz, de szerencsés módon nem estek rá, másfelé dőltek. A következő, a legnagyobb szálfá viszont súlyosabb végével pont a gyomrára esett. A becsapódás erejétől a test felső és alsó része U-alakban fellökődve nekivágódott a gerendának, amely pillanatnyi tétovázás után oldalra dőlt, maga alá gyűrve az öregasszony fejét.

Csend lett, csak a rét fölött spirálózó pacsirta éneke és a szellő füttyörészése hallatszott. Pár lépés távolságból már nem is látszott semmi a gerendából-anyókából; a bókoló kalászos füvek mindent eltakartak.

Talán nem történik ennyi kalamitás, ha nem olyan terepszínű az öregasszony.

Az építmény leírása

Dombtetőn áll szerény hajlékunk. Nyári éjszakákon előttünk, lenn csillognak Milánó fényei. Ha valaki nappal vág neki a domboldalnak, nem sok érdekeset lát. Száraz, szúrós növényzet, kisebb kőgörgöttegek, harsány kabócák — nagyjából ez minden. Az építmény egy különösen sűrű, tüskés bozót mögött rejtőzik. Félkörben előtte valamikor régen fűzfahusángokat szúrtunk a földbe, mára ezek szinte áthatolhatatlan fallá fejlődtek. Csak aki ismeri az alagút bejáratát (egy malomkövet kell elmozdítani), az tud innen bejutni. Kibukkanva, a belső udvaron megejtő kép fogad: körös-körül virágerdő, kétoldalt szökőkutak ontják finom permetüket, és mintha gitár szólna valahonnan. Belépve az épületbe hosszú, félhomályos térbe jutunk, melynek felső határát csak sejteni lehet a magasba törő ablakokon beragyogó földöntúli, kékes fényben. Nyílik még itt-ott néhány kisebb terem oldalt, melyekben halmokban hever a sok kincs és fegyver. Előttünk egy csigalépcső sokat ígérően tekereg a magasba, de a torony, ahova vezet, régen leomlott, ma már csak denevértanya. A nagy helyiség végén nyílik a hátsó kapu, egy súlyos, vasalt tölgyfaajtó. Kilépve szembe csap a sós szél, s lábunk előtt egyenesen szakad le a gránitfal a Csendes-óceánba. Figyelmesen körültekintve keskeny, sziklába vájt lépcsőt találunk, ezen leereszkedhetünk a fal oldalában nyíló barlangba. Tágas, száraz hely, alja homok. Az összes berendezés egy összeeszkábált faágy az egyik félre-eső sarokban — állítólag egy francia hajótörött csontjai porladnak alatta, de sose volt bátorságunk megnézni. Hátral kétfelé ágazó járat indul befelé: a lejtős ág meleg vízű tavacskához vezet, a másikon visszakapaszkodhatunk a fenti épülethez. Felérve rájövünk, hogy tulajdonképpen sokkal magasabban vagyunk, mint gondolnánk. Itt már közel az erdőhatár, házunkat őshonos lúcfenyők árnyékolják be, mögöttünk sustorgó hegyi patak szökell a köveken. A közeli sziklacsoportot gyakran választják a medvék téli nyugvóhelyül. Kora tavaszi napokon a hóban visszafelé nyomozva többször megtaláltuk vackukat. Hóolvadás után hamar beköszönt a jó idő. Nyáron többnyire kinn csatangolunk, csak a hidegre forduló őszi napokon húzódunk be rönkfákból összerótt hajlékunkba, onnan hallgatjuk a viharok tombolását. A telet átalusszuk, aztán a száraz évszak kezdetére megelevenedünk. Könnyű ilyenkor az élet, csak a ragadozókra kell ügyelni. Tanyánkat úgy építettük, hogy biztonságban le-

gyünk. Ha jobban megnézzük, építménynek se nagyon lehet nevezni, tulajdonképpen nem egy faházhoz, inkább egy ágakból összehajlított, levelekkel beszőtt fészekhez hasonlít. A kilátás remek, a lapos tájon messzire ellátunk, a ligetes puszta tele antiloppal, még víz is van a közelben. Időnk van bőven, és ez a lényeg.

A tengerjáró szív

Eltűnt Márta szíve. Meglazult a foglalata, kiesett és elgurult valahova. Tűvé tettük érte a környéket Cipóval, még a lombos fákat is tűlevelűknek néztük, mégsem tudtuk tetten érni a kámforossá vált szervet. Beleeshetett a szakadékba, ott lapulhat a lapullevelek között, de az is lehet, hogy egy hűvös hasadékban páfrányok és mohos kövek társaságában feledkezik meg magáról örökre. Ennél is inkább, a patakba is pottyanhatott, a víz elragadhatta, s mint egy fordított lazac, csobogóról-csobogóra vándorolhatott lefelé. Ilyet még errefelé nem láttak: a domolykóknak túl nagy volt, megcsipkedni se tudták, a vidra gyanúsna találta, és nem vett tudomást róla. Lejjebb egy halorzó kifogta, de nem volt az ő mérete, így visszareszette. Ahol folyóvá szélesedett a víz, pucér gyerekek dagonyáztak az iszapban; megpróbálta elkerülni őket, de meglátták, sásbuzogánnyal kipiszkálták. Homokvárat építettek neki, a belső udvarba zárták, még zászlót is tűztek a toronyra. Mikor tele lett a szájuk homokkal, bőgve hazamentek, a szív pedig az esti árvízzel folytathatta útját. Egyhangú rizsföldeken és szűrős sulyommezőkön haladt át, s csordultig megtelt volna szájalommal önmaga iránt, ha nem lett volna már eddig is tele mindenféle vegyes érzelmekkel. Könnyített hát magán, vesztett szívélyességéből, s ahogy fajsúlya csökkent, mindjárt magasabbról kezdte volna látni a világot, ha lett volna szeme. Pedig lett volna mit nézni! Így csak a hangokból tájékozódhatott volna, ha lett volna füle. Talán jobb is így. Örvényes szorossá szűkült a víz, a fortyogó habok elragadtatták, repítették a káprázatok között, egyenest a veszélybe sodorva. Éles szikladarab meredezett az áramlat közepén, kettéhasítva a vakmerő kalandorokat. Sorsát itt épphogy csak elkerülte a szív — a jótékony alsó áramlat segítségével. Csillapodtak ezután a körülmények, és a széles Okawango-deltában végül elérte a sivatag tengert. Elcsodálkozott a nemes szerv, mennyi sós víz és bánat van a világon, és nekibúsult, egyenest egy Jónás-cápának. Az irgalmatlan állat el akarta nyelni, de meglátva, hogy a szakadatlan hullámzástól milyen szívbeteg, megesett halszíve rajta, és gyengéden a part felé terelte, ahol a teliholdas dagály törött kagylók és sünök társaságában a fövényre vetette. Ideje is volt. A tengerjáró szív már legalább hét kalandot vészelt át, elege lett belőlük, szeretett volna révbe jutni, családot alapítani. Talán el is jött volna az alkalom számára, de reggel arra sétált Zubin Mehta (akinek a bátyja adószedő volt Úszkűbben), vöröshagymának nézte, és zsíros kenyérral megette.

Ami fontos

Semmi se volt olyan fontos Cipó számára, mint a kirándulás. Kószálni szabadon, térkép nélkül, mindegy, hogy jó vagy rossz időben, hegyen-völgyön vagy sivatagban, télen vagy nyáron, csak menni, mászni, mozogni új és új célok felé. A lényeg, hogy változzon az idő, az mindig beindította kiránduláshormonjait. Patakokon gázolt át, megtapogatta a fák kérgét, megnézte, mi lapul a rohadó avar alatt, mi fészkel a sziklalyukakban — úgy beleélte magát a tájba, hogy sokszor már alig tudta megkülönböztetni magát a háttértől. Egyszer aztán rossz helyre tévedt, sziklaomlást indított meg, és a kövek félig betemették. Napokig hevert foglyul ejtve, szinte magatehetetlenül, az olvadó hólé erecskéit nyalogatta, meg zuzmókat szopogatott, hogy életben maradjon. Segítség nem jött, így végül kénytelen volt elrágni a lábait, hogy megszabaduljon. Csúszva-mászva aztán lejutott az első pásztorkunyhóig.

Visszavonultan élt ezután Cipó. Egy kisváros ódon utcájában, emeleti szobájában tengette napjait. Leginkább az ablaknál üldögélt tolószékében — gyakorlatilag az egész nyarat ott töltötte. Míg ő a szoba hűvösében, árnyékban maradt, jól láthatott mindent, ami az utcán történik. Jött például egy óvodáscapat, párosával, csupa értelmetlenségeket beszélve, vagy fáradt turisták tévedtek az utcácskába, a házszámokat böngészve, esetleg egy pap érkezett nagy sietve, s tűnt el egy kapuban. Minden reggel egy szikár öregember vágott át a keresztutcán, kezében tejeskannával, de visszafelé jönni sose látta: Az ablak körül vadszőrő futott a falra, hónapról-hónapra jobban beszőve a házat, egyszer meg is kellett nyirbálni az ablak széleinél. Ha a párkányra sütött a nap, zengőlegyek telepedtek meg rajta, és egyszer egy elszabadult papagáj is leszállt pár pillanatra. Mindig nyújtott valami újat, ugyanakkor valami biztosat, megszókkottat is a látvány az ablakból, ki is töltötte ez a nézelődés Cipó életét teljesen, mígnem nyár vége felé kihullottak a szemei a vitaminhiánytól.

Nem volt értelme így többet az ablakhoz ülni, és Cipó ekkor elgondolkodott, hogy végül is, mi is az, ami fontos. Hol a lényeg, mi az, ami éltet, és egyéb, igazán izgalmas kérdések kezdtek foglalkoztatni, és élvezettel szalasztotta egyik kristálytisza gondolatot a másik után agypályáin, átélve a bizsergető felismerések örömét. Gondolatainak élt ezután Cipó; megszabadulva a külvilág kötöttsé-

geitől, szabadon szárnyalt képzeletének óceánja fölött, egészen addig, amíg a piszkosabb gondolatok el nem szennyezték a finomabb neuroncsatornákat, eltömítve az éltető, friss áramok útját. Maradt végül az a pár nagyobb, alantas gondolatokhoz való idegpálya, ami a puszta vegetáláshoz is elég.

Hogy ez a kapu is bezárult, Cipó rendelt egy jó kávé, és ahogy a kellemesen illatozó italt kavargatta, kortyolgatta, úgy találta, hogy talán nem is fontos, hogy mi a fontos.

Tisztálkodás

Egy ideje már esedékes volt a dolog. Valami kellemetlenül feszült a jobb felső hármás és négyes között. Márta cérnát tekert a két mutatóujjára, benyúlt a szájába, a cérnát behúzta az említett két fog közé, és ide-oda huzigáló mozdulattal ügyesen kipattintotta a kellemetlenkedő micsodát, mely rövid repülés után megállapodott a tükrön. Egy darabka rostos hús volt, a tegnap esti pulykából; hiába, rágós már az ilyen koros szárnyas. Folytatta a műveletet, és szépen eltávolította a köménymagot, a sajtlepedéket, meg a definiálatlan egyebeket. A még ehetőnek tűnő darabokat újra bekapta, óvatosan — nehogy újra beragadjanak — megrágtá, és lenyelte. Némelyik ízmorzsa kellemes emlékeket ébresztett, egy romantikus este képe is felmerült. A takarítás közben feltűnt, hogy szája sarkából egy madzag lóg ki. Néhány erőteljesebb rántás kellett hozzá, hogy kiszabaduljon, s íme, kiderült, hogy a torkában egy húszcentis hurkabélben folytatódott! Most már értette, miért akadozott mostanában a lélegzete.

Márta figyelme most füle felé fordult. Vattát csavart egy gyufaszálra, és belekotort fülkagylójába. A szokásos masszán túl előkerült kb. fél font homok — a nyári, tengerparti nyaralás emléke. Volt még itt sirályvijjogás, kaszaköszörülés, kerékcsikorgás, és egy kis éretlen vihogás.

Most az orr következett, a bevált gyufás-vattás módszerrel. Szerencsére száraz idők jártak, ez megkönnyítette a vizsgálódást. Csakhamar valami keményre bukkant, hát uramfia, mi került elő? Egy lego-darab, amit gyerekkora óta keresett, mert nem tudta befejezni a benzinkutat!

Ha már így belejött, folytatta a kutakodást. Talált is a nyakán egy hasas kullancsot, a hóna alatt meg egy lázmérőt.

Vizsgálódó tekintete most lejjebb siklott, és megállapodott köldökén, ezen a zsákutcás víznyelőn. Gyanús hely volt ez mindig, a fölülről érkező forgalom itt vegyül egyetlen vegyes tömegbe. Ezúttal semmi érdemleges fogás nem akadt, jobbára élettelen dolgok kerültek elő. A húsvéti sütemény morzsái, egy kis megavasodott darált dió, egy elveszettnek hitt hajcsat, meg egy szárazelem.

Továbbhaladva ugorjunk most egyet.

Lábujjainak rejtelmes közei régóta ismert lelőhelyei voltak az eldöglött bogaraknak. Szépen kipiszkálta őket az avarmorzsák kö-

zül, nagyító alatt megvizsgálta, majd amiből már volt neki, kidobta a szemétbe, az új fajokat pedig kis kartonlapra ragasztotta, és betette a gyűjteményébe.

A művelet betetőzéséül beállt a zuhany alá, és jó alaposan lesikálta magát. Talán ezt mégsem kellett volna. Amikor hazajöttünk, egy idegenre, egy színtelen, szagtalan, meghatározhatatlan tapintású alakra találtunk. Nem hallottuk a sirályvijjogást, nem éreztük az őszi avarszagot, nem találtuk a lázmérőt.

Bizony, beletelt egy jódarab időbe, míg Márta újra materializálódott, és helyreállt a régi rend.

Sajtmeggy

(Ez még azelőtt történt, hogy meghaltam.)

Úgy augusztusban, mikor érett a sajtmeggy, Cipó így szólt hozzám:
— Gyere, érik a sajtmeggy!

Felkerekedtünk, és kart karba öltve elsétáltunk egy fellelhető sajtmeggyhez. Hát bizony nem sokat hagytak a fán a madarak, és Márta is leszüretelte és befőzte már a magunkét. Sebaj, a fa alatt bőven találtunk túléretten lehullott szemeket. Félresöpörtük a részegségükben elhullott muslicák halmait, s — nem törődve az intő jellel — nekihasaltunk a csemegézésnek. Pompásan fanyarédes volt a sajtmeggy, kezdett már erjedni, de ez egyáltalán nem zavart bennünket, alaposan belakmározunk. Be is csíptünk rendesen, de ez sem számított, hiszen ez egy alkalmas nap volt hozzá. Ma sikerült a munkánk, meg nem is, történt valami váratlan, meg nem is, örültünk is, meg bánkódtunk is, ma fáj a fejünk, meg nem is, ma rájöttünk valamire, meg nem is, ma állhatatosak voltunk, meg visszaesők is, ma vártuk a holnapot, meg nem is, röviden: ez egy alkalmas nap volt. Mire besötétedett, azon kaptam magunkat, hogy fekszünk hanyatt a tücsökzenés fűben, és bamba vigyorral nézzük az orrunk hegyén billegő csillagos égboltot. Amikor épp semmi nem történt, Cipó felemelte a karját, rámutatott egy csillagképre, és azt mondta:

— Göncölszekér!

Olyan mulatságosan nagyképű és fontoskodó volt az a taliga, hogy muszáj volt jót derülnünk rajta. Én is felmutattam egy nem túl intelligens csillagcsoporra:

— Sas!

Na, ezen megint jót kellett nevetnünk. Folytatni akartuk a mutogatóst, de akárhogy törtük a fejünket, nem jutott eszünkbe a többi csillag neve. Töprengtünk egy darabig, aztán Cipó megint felmutatott egy halovány és sejtelmes égitestre:

— Márta!

Hahaha — hát ez jó! Elkacarásztunk ezen egy darabot, de én már közben a válaszon jártattam az eszemet. Rámutattam egy gyanús csillagra (ma már tudom, hogy az Algol volt az):

— Cipó!

Kicsattant megint belőlünk a nevetés, és most már olyan mulatságosnak tűnt minden, hogy kellett is vennem néhány mély levegőt,

hogy visszanyerjem a kompozíciómat. Most Cipó következett, nyugalmat erőltetett magára, összeráncolta a homlokát, gondterhelten felmutatott egy búsképű konstellációra:

— Én!

Bruhahaha — majd szétszakadtunk a nevetéstől, fejünkbe szállt a vidámság, alig bírtunk magunkkal. Nagy nehezen azért lecsillapodtak a fel-feltörő rohamok, és én közben kigondoltam valamit. Egy csöndszünetben mutatóujjammal balról jobbra végigszántottam az augusztusi égboltot, és azt mondtam:

— Üstökös!

Jihihi-juhuhu — már csak vinnyogni tudtunk, henteregtünk a fűben, könnyeink potyogtak, csapkodtuk a térdünket — aztán hirtelen mindketten elkomolyodtunk. Látszott, hogy Cipó valami nagyon jót talált ki. Benne volt a levegőben, hogy fenomenális esemény van készülőben, a tücskök is elhallgattak körülöttünk, s a csillagok még közelebb óvakodtak, nehogy elszalasszanak valamit. Cipó ekkor felnyújtotta karját, nagy körívet írt le, belefoglalva az egész égboltot, és így szólt:

— Sajtmeggy!

Mindent elsöprő erővel tört ki a világból a nevetés. Minden felrobanni látszott, a fűszálak jobbra-balra dűledeztek, a tücskök felnyerítettek, a csillagok össze-vissza rázkódtak (némelyik le is esett), —

és az erdő mélyén a vadászni induló fülesbagoly azt kérdezte a párjától:

— Mi az, mi történt?

Szeged

Pósfai György

ifj. Borbély Béla: Gyűjtemény I.